

Αλέξανδρος Μασσαβέτας

Κωνσταντινούπολη, η πόλη των απόντων...

►Μια εξαιρετική ανασύνθεση της Κωνσταντινούπολης των «άλλων»: των Ελλήνων, των Λεβαντίνων, των Εβραίων, των Αρμενίων, των Ρώσων

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΑΪΛΑΚΗ

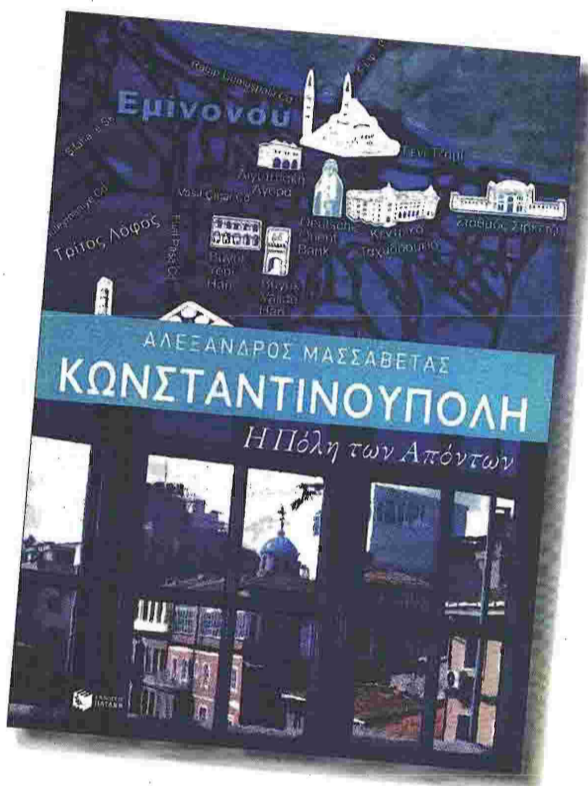
Κωνσταντινούπολη: Μια πόλη αρχοντική, που συνδυάζει μοναδικά το κομψό με το απλό, το περίπλοκο με το ταπεινό, αλλά και μία πόλη-μωσαϊκό, πολυπολιτισμική σχεδόν από τότε που ιδρύθηκε, η οποία έχει εμπνεύσει συγγραφείς, σκηνοθέτες, μουσικούς, ενώ συνεχίζει να γοητεύει τους επισκέπτες της. Τα παλάτια, με πιο γνωστό το Τοπ Καπί, η Αγία Σοφία, το Πατριαρχείο στο Φανάρι, ο Πύργος του Γαλατά, τα τζαμιά, τα λουτρά, τα τείχη, τα μουσεία, οι κλειστές αγορές, οι εκκλησίες, οι υποφωτισμένες στοές και οι συναγωγές, συνθέτουν το παζλ μιας πόλης μυθικής, η οποία υπαινίσσεται ότι θέλει να διατηρήσει τα μυστικά της.

Οι γέφυρές της, το Πέραν, τα Πριγκιπωνήσια, η περιοχή Μπέγιου με τα καφέ και τα μικρομάγαζα, προσελκύουν τον ταξιδιώτη και του προσφέρουν ένα πανηγύρι εικόνων και αρωμάτων, αλλά και μία αδιευκρίνιστη σαγήνη -οι ρίζες της οποίας χάνονται στα βάθη των αιώνων. Κάθε άλλο παρά είναι τυχαίο, λοιπόν, που η Κωνσταντινούπολη ή Ιστανμπούλ θα διαδραμάτιζε πρωταγωνιστικό ρόλο στη φαντασία σπουδαίων συγγραφέων οι οποίοι -ήδη από την πρώτη τους επαφή μαζί της- την ερωτεύτηκαν. Το 1852 ο θεόφιλος Γκωτιέ αποβιβάζεται στην Πόλη, όπου και θα παραμείνει εβδομήντα μέρες ως ταξιδιωτικός απεσταλμένος της εφημερίδας «Ο Τύπος».

Ο κορυφαίος Γάλλος ρομαντικός συγγραφέας θα πραγματοποιήσει ένα «ευλαβικό προσκύνημα» για να αντλήσει εμπνεύσεις και να αναζητήσει την ομορφιά. Και πράγματι, οι επιφυλλίδες που δημοσιεύει εκείνη την περίοδο φανερώουν έναν περιηγητή που περισσότερο ατενίζει και ονειροπολεί παρά στοχάζεται και παρατηρεί. Κάπως έτσι, η Κωνσταντινούπολη του Γκωτιέ, διαποτισμένη από μια έντονη νοσταλγία για έναν κόσμο που χάνεται, μοιάζει φιλοτεκνημένη μάλλον από το χρωστήρα ενός ζωγράφου παρά από την πένα ενός τεχνίτη του λόγου, με τον τελευταίο να διασπείρει επιδέξια στο κείμενό του πολυποίκιλες φιλολογικές και μυθολογικές αναφορές. Και, βέβαια, ο

Κάθε κεφάλαιο αποτελεί και μία περιδιάβαση στο χώρο και το χρόνο, με το συγγραφέα να ανακαλεί τις μνήμες της οθωμανικής και της βυζαντινής πόλης

Γκωτιέ θα εντυπωσιαστεί από την «ερμητική» ζωή της Ανατολής, το «μυστήριο των πέλων» και από το «αιώνιο καρναβάλι των δρόμων».

Εκτός από τον Γκωτιέ, στην ομάδα των δυτικών περιηγητών ανήκουν και συγγραφείς όπως ο Γκιζτάβ Φλομπέρ, ο Ζεράρ Ντε Νερβάλ και -φυσικά- ο ποιητής Λόρδος Μπάιρον, οι οποίοι τον 19ο αιώνα, αναζητώντας εμπειρίες και έμπνευση, ταξίδευαν στο ανατολικό τμήμα της Μεσογείου με τελευταίο σταθμό την Κωνσταντινούπολη. Μάλιστα, ο Φλομπέρ έκανε ένα βήμα παραπέρα: Προσπαθώντας -κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Πόλη- να δημιουργήσει, έκανε μέχρι και το προσέκδιο ενός μυθιστορήματος με τίτλο «Χαρέλ Μπέτ», όπου ένας πολιτισμένος Ευρωπαίος και ένας βάρβαρος Ανατολίτης προδευτικά υιοθετούν ο ένας τα χαρακτηριστικά του άλλου, ώσπου στο τέλος καταλήγουν πλέον ο ένας στη θέση του άλλου.

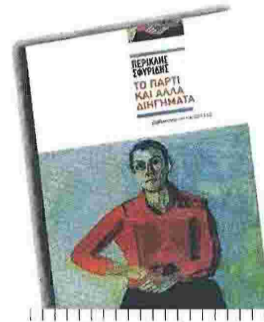
ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

Από την άλλη, ο ιδιοφυής Φλομπέρ, αποτυπώνοντας διεξοδικά τις εντυπώσεις του από την Κωνσταντινούπολη, θα επισημάνει την εκπληκτική -από κάθε άποψη- εξοικείωση των μουσουλμάνων με το θάνατο: τα νεκροταφεία τους -τα οποία βρίσκονται μέσα στους οικισμούς, δίπλα στα σπίτια- συχνά μετατρέπονται σε χώρους κοινωνικών συναναστροφών, εμπορικών συναλλαγών και παιδικών παιχνιδιών. Σε κάθε περίπτωση, είναι το «Ιστανμπούλ, πόλη και αναμνήσεις» του Ορχάν Παμούκ που προσφέρει υποδειγματικά τα «απομνημονεύματα» της γενέθλιας πόλης μέσα από τα αμιγώς προσωπικά βιώματα και τις αναμνήσεις του. Ο σπουδαίος Τούρκος συγγραφέας ακολουθεί τις διαδρομές των ξένων περιηγητών που ανακάλυψαν τη Βασιλεύουσα τον

18ο αιώνα, καθώς και των Τούρκων διανοούμενων, οι οποίοι ύμνησαν την Πόλη στη μεταβατική περίοδο από την οθωμανική κυριαρχία στον κεμαλικό εκσυγχρονισμό. Πάνω απ' όλα, όμως, ο Παμούκ συνθέτει μία υποβλητική ελεγεία της γενετήρας του καταφέροντας να συγκράσει τα μοναδικά ιστορικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της με την «ομορφιά ενός τοπίου που προκύπτει από τη μελαγχολία του».

Σε αυτήν την ιδιότυπη και ελκυστική παράδοση έργων πάνω στην Ιστανμπούλ έρχεται να ενταχθεί και το «κөрταστικό» ταξιδιωτικό οδοιπορικό «Κωνσταντινούπολη - η Πόλη των Απόντων» (εκδ. Πατάκι) του Αλέξανδρου Μασσαβέτα, μια εξαιρετική ανασύνθεση της Κωνσταντινούπολης των «άλλων»: των Ελλήνων, των Λεβαντίνων, των Εβραίων, των Αρμενίων, των Ρώσων. Εκείνων που έζησαν στον τόπο αυτό για χιλιετίες και -παρόλο που δεν είναι πια εκφρασφόροι- τον αστικό τοπίο και την κουλτούρα του. Κάθε κεφάλαιο αποτελεί και μία περιδιάβαση στο χώρο και το χρόνο με το συγγραφέα να ανακαλεί τις μνήμες της οθωμανικής και της βυζαντινής πόλης, ξετυλίγοντας -παράλληλα- το νήμα της ιστορίας όλων των μη μουσουλμανικών μειονοτήτων της. Αυτό που προκύπτει είναι -στην ουσία- η επιτομή του κοσμοπολιτισμού της Κωνσταντινούπολης, μέσα από ένα κολλάζ φαινομενικά ασύνδετων πληροφοριών και εικόνων που αποτυπώνουν -ωστόσο- ιδανικά την ασυμπίθητη ποικιλομορφία της. Και όλα αυτά, μέσα από ένα προσεκτικά δομημένο κείμενο που παραμερίζει τη νοσταλγία μιας αλλοτινής εποχής και την -συνά εύκολη- μελαγχολία της παρακμής, για να αναζητήσει διεξοδικά τα μισοκρυμμένα ίχνη του παρελθόντος. Αλλά και να μοιραστεί -γενναϊδώρα- τη χαρά της κάθε νέας ανακάλυψης...

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΣΦΥΡΙΔΗΣ

«Το πάρτι και άλλα διηγήματα»

Εστία, σελ. 168

Το «Πάρτι», η ενδέκατη συλλογή διηγημάτων του Περικλή Σφυρίδη, αποτελεί ένα πλατύ μωσαϊκό από στοιχεία-ψηφίδες που εντάσσονται στη γνωστή θεματική της διηγηματογραφίας του, η οποία τον καθιέρωσε ως έναν από τους δοκιμότερους συγγραφείς της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς. Ο Σφυρίδης εκφράζεται λιτά, με τους αφηγηματικούς τρόπους του ρεαλισμού, χωρίς να λείπουν και οι τάσεις προς το μοντερνισμό.

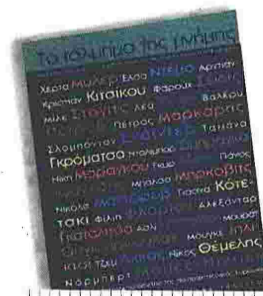

ΒΑΣΙΛΗΣ ΛΕΒΑΝΤΙΔΗΣ

«Μέρισμα Ευθύνης»

Αρμός, σελ. 89

Στα 75 ποιήματα της συλλογής, ο Βασίλης Λεβαντίδης επιχειρεί στοχαστικά και χαμηλόφωνα, να μας κάνει κοινωνούς στην αλήθειά του με αναφορές στη διαχρονία του Ελληνικού Πολιτισμού και τις αστείρευτες πηγές της παράδοσης. Στέκεται κριτικά στην εφήμερη εικόνα και τις προσαρμόζουσες παραστάσεις που υποβάλλουν τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και διαμορφώνουν το συλλογικό κεκτημένο, σε μία ανοιχτή συνομιλία του χθες με το σήμερα.

«Το τόλμημα της μνήμης»

Καστανιώτης, σελ. 329

Η έκδοση αυτή περιλαμβάνει μερικούς από τους σημαντικότερους Βαλκάνιους συγγραφείς και επιχειρεί να καταγράψει ομοιότητες και διαφορές, ιδιαίτερα όσον αφορά την κοινή μας μνήμη και την κοινή αναζήτηση της βαλκανικής ταυτότητας. Την ελληνική γλώσσα εκπροσωπούν με κείμενά τους οι Νίκος Θέμελης και Πέτρος Μάρκαρης από την Αθήνα, και οι Πάνος Ιωαννίδης και Νίκη Μαργακού από τη Λευκωσία. Το βιβλίο ανοίγει με τα «οπτικοποιημένα» ποιήματα της η Χέρτα Μίλερ, η οποία κέρδισε το βραβείο Νόμπελ 2009.